

**РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Рівненського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

30 червня 2026 року № 197-од

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти
«ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ»

Рівне – 2026

Розробники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Бордюк В. М., кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи та комунікацій; Ковбасюк Т. Л., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри психології та інклюзивної освіти).

Напрямок підвищення кваліфікації: Професійний розвиток педагогічних працівників щодо формування ціннісних орієнтирів та духовної безпеки особистості здобувачів освіти в умовах сучасних викликів.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904).

Термін дії програми: з 30.06.2026 до 30.06.2031 року.

Рецензенти:

Скоропляс Сергій, заступник директора з адміністрування та розвитку Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Хоміцька Мирослава, завідувач недільної школи Свято-Покровського кафедрального собору м.Рівне, голова єпархіального відділу функціонування парафіяльних недільних шкіл та катехизації молоді Рівненської єпархії УПЦ (ПЦУ).

©Рівненський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти «Формування духовної безпеки особистості», розроблена на основі сучасної державної освітньої політики, стратегії реформування освіти, а також із урахуванням Концепції «Нова українська школа», затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р, та Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX, інших нормативних актів.

Проблема духовності, духовної культури та духовної безпеки особистості, їх значення у становленні творчо обдарованої особистості у дитячому та юнацькому віці є актуальними з кількох позицій. Перша полягає у з'ясуванні факту та особливостей впливу феномена духовності на особистість, як суттєвого, поряд з традиційним виховним впливом сім'ї та системи освіти. Друга позиція пов'язана з глибшим усвідомленням розвивального потенціалу духовної культури, як чинника становлення творчо обдарованої особистості, і кращим використанням цього потенціалу для її зростання і самоактуалізації. І, зрештою, визначальною є позиція про те, що сучасний світ характеризується кризою духовності, а відтак, існують суттєві загрози духовній безпеці особистості.

На кожному етапі розвитку людської цивілізації в залежності від умов та образу життя, культури, народних традицій, релігії формувалася образ людини свого часу. ХХІ століття суттєво змінило картину світу і образ людини. Світ став інформаційно-технологічним, з прискореним ритмом життя, яке притупляє емоційно-чуттєве відношення до природи, втрачається система традиційних національних цінностей, повага до національної культури, знецінюється смислова сутність праці на благо та розквіт України, утверджуються аморальні вчинки збагачення для себе.

В умовах воєнного стану та постійного ідеологічного тиску, духовна сфера людини стала об'єктом цілеспрямованих атак. Інформаційний шум, маніпуляції та ціннісна дезорієнтація особистості наповнюють сучасний світ, тому проблема духовної безпеки є однією з найбільш нагальних проблем сьогодення, поряд із кібербезпекою та фізичним захистом.

Актуальність програми полягає у необхідності підготовки педагога нового типу – «навігатора сенсів», який здатен не лише передавати знання, а й формувати безпечне духовне середовище, де здобувач освіти захищений від маніпуляцій, усвідомлює власну гідність та має внутрішній ресурс для саморозвитку в нестабільному світі.

Формування духовної безпеки – це створення «внутрішнього імунітету» проти ворожої пропаганди, деструктивних наративів та спроб розмити національну ідентичність. Педагог має виступати фасилітатором, який допомагає здобувачам освіти розрізняти справжні цінності від нав'язаних ззовні, знайти стійкі ціннісні орієнтири, зміцнити зв'язок із національним

культурним кодом, запобігти радикалізації та втягненню молоді в деструктивні культи чи субкультури.

Духовність – це високоморальний образ життя людини, оповитий загальнолюдськими ідеалами, душевністю, високими духовними устремліннями. Духовна людина – це завершена людина, яка не підлягає впливу натовпу, а має розвинуте і зріле «Я»; володіє здатністю бачити значення, а не інформацію; шанує Бога, сім'ю, Батьківщину; володіє найвищими людськими цінностями; не відчуває ні до кого ненависті, терпляча, добра, оцінює себе за рівнем людяності і не залежить від чужого схвалення.

Серед загроз духовної безпеки є конфліктність та надмірна інтелектуалізація суспільства, яка не співвідноситься з моральним удосконаленням особистості, руйнація національної культури, національної освіти, науки, виховання. Слід наголосити на тому, що зберегти духовну безпеку суспільства і кожної людини можна завдяки слідуванню національно-культурним традиціям, примножуючи їх Духом відповідальності, віри і краси. Фундаментом духовної безпеки може бути духовна культура і духовні цінності, які створюють архітектуру духовності особистості. Можна з впевненістю сказати, що найважливішими духовними цінностями суспільства є культура, наука, освіта та виховання, які підносять людину на вищий щабель її життєдіяльності, сприяють формуванню ціннісного світогляду, духовного світу, системи духовно-моральних ідеалів, які дозволяють особистості в будь-яких життєвих ситуаціях залишатися людиною духовною і впевнено тримати духовний стрижень.

Відповідно до Концепції Нової української школи основою педагогічного процесу є інтегративно-діяльнісний підхід, який своїм результатом формує пошукову активність здобувачів освіти. Відомо, що притаманна людині форма пошукової активності – це її духовність. А саме формування духовності людини – і є основною метою сучасної освіти.

Сьогодні на шляху духовної безпеки здобувачів освіти постає чимало загроз. Це вимагає оволодіння педагогами певними технологіями формування духовної безпеки особистості на фоні викликів і спокус сучасного світу. Відтак, в умовах посилення загроз духовної безпеки сучасного суспільства, особливої значущості набуває необхідність зміщення акцентів у системі освіти на формування у підростаючого покоління духовно-культурних цінностей як основ для трансляції цінностей духовної культури, розвитку цілісної, широко мислячої, творчої, зреалізованої, духовно-культурної освіченої особистості. Дана програма актуалізує професійні компетенції педагога у сфері: етичного виховання, громадянської відповідальності, емоційного інтелекту.

Цільова група: педагогічні працівники закладів освіти різних типів і форм власності.

Обсяг (тривалість): 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Особливості реалізації програми: до викладання за освітньою програмою залучаються викладачі та педагоги-практики, які мають відповідну фахову освіту за спеціальністю та кваліфікацію.

Форма підвищення кваліфікації: очна (з використанням технологій дистанційного навчання).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників закладів освіти через удосконалення раніше набутих та набуття нових компетентностей щодо забезпечення духовної безпеки здобувачів освіти, формування їхніх ціннісних орієнтирів, позитивної Я-ідентичності та духовної стійкості в умовах сучасних інформаційних і соціальних викликів відповідно до державних стандартів та стратегій підвищення якості освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

розкрити сутність феномену духовності як фундаментальної основи безпеки життєдіяльності людини в умовах сучасних соціалізуючих викликів;

сформувати розуміння взаємозв'язку між національною самоідентифікацією та духовною стійкістю особистості перед зовнішніми загрозами;

ознайомити педагогів із механізмами інтеграції духовно-культурних цінностей та релігійних традицій у сучасний освітній простір без порушення принципів світськості;

окреслити закони духовної самореалізації та орієнтири морально-етичного самовиховання як суспільно-національної вимоги;

удосконалити інструменти педагогіки партнерства та культури діалогу як ключових умов створення безпечного духовного середовища;

сформувати навички аналізу впливу ІТ-технологій на духовний стан здобувачів освіти та навчити методам протидії маніпуляціям у цифровому просторі;

розробити практичні прийоми протидії «соціальним спокусам» та деструктивним моделям поведінки через активізацію внутрішніх ресурсів особистості;

освоїти духовні практики стресостійкості та методики управління емоціями для подолання психосоматичних розладів у дітей та підлітків;

сформувати компетенції щодо виявлення та подолання наслідків духовного насильства над здобувачами освіти, забезпечуючи захист їхньої гідності;

стимулювати прагнення педагога до власного духовного ідеалу та самовдосконалення;

актуалізувати здатність педагога бути модератором у конфліктних ситуаціях, спираючись на цінності благородства, добра та толерантності;

сприяти виробленню індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників, здатності застосовувати здобуті знання та навички у щоденній педагогічній практиці.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225: психологічна (Б1), емоційно-етична (Б2), педагогічного партнерства (Б3).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі оволодіють **знаннями** та набудуть (вдосконалять) **уміння, навички** щодо:

розуміння феномену духовності людини, сутності духовної безпеки та потенційних загроз і викликів сучасного світу для особистісного розвитку;

усвідомлення меж, специфіки та педагогічних можливостей використання духовно-релігійних і морально-етичних традицій в освітньому процесі;

застосування педагогічних методів і прийомів для формування ціннісних орієнтирів та морально-духовного ставлення у здобувачів освіти;

упровадження стратегій роботи зі здобувачами освіти, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, усвідомленої Я-ідентичності та психологічного благополуччя;

критичного аналізу та врахування впливу сучасного інформаційно-цифрового середовища для створення умов духовної безпеки особистості;

використання сучасних технологій і практик духовного розвитку та сприяння повній самореалізації здобувачів освіти;

налагодження ефективного партнерства та залучення батьків до освітнього поступу й формування духовної безпеки дитини;

застосування тренінгових технологій, методів і прийомів протидії соціальним спокусам, деструктивним впливам та підтримки психічного здоров'я;

розвитку/удосконалення здатності до власного професійно-особистісного зростання, збереження внутрішньої духовної стійкості та ціннісного самовизначення.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах об'єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Оцінювання результатів навчання в межах програми підвищення кваліфікації здійснюється з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей слухачів. Підтвердження результатів навчання відбувається за умови проходження слухачем від 70 до 100 % обсягу програми, що

передбачає виконання всіх обов'язкових навчальних завдань та активну участь в онлайн-заняттях.

Із метою оцінювання результатів навчання використовуються такі інструменти:

тестові завдання для перевірки теоретичних знань за темами модулів програми;

практичні завдання, що передбачають розроблення фрагментів уроків, дидактичних матеріалів та/або освітніх продуктів із застосуванням сучасних педагогічних технологій.

Підсумковий рівень навчальних досягнень слухачів визначається за такими критеріями:

виконання тестових завдань із результатом від 70 до 100 % правильних відповідей;

актуальність, інноваційність, практична цінність та методична обґрунтованість виконаних практичних завдань, кейсів і мініпроектів;

рівень самостійності, творчого підходу та педагогічної рефлексії у процесі виконання завдань;

готовність до впровадження отриманих знань і навичок у власну професійну діяльність у закладі дошкільної освіти.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації відповідно до встановленого зразка обсягом 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Вартість програми: узгоджується додатково (враховуючи кількість слухачів).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Реалізація програми здійснюється на засадах гнучкості, варіативності, науковості та практичної спрямованості, з орієнтацією на професійні потреби педагогічних працівників закладів освіти щодо формування системи духовної безпеки особистості в освітньому середовищі; освоєння інструментів педагогічної підтримки та захисту внутрішнього світу людини від деструктивних впливів, формування ціннісних орієнтирів та збереження ментального здоров'я.

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття.

Особливістю практичних занять є аналіз реальних педагогічних ситуацій, пов'язаних із виявленням і подоланням впливу сучасних деструктивних інформаційно-соціальних загроз на особистість, відпрацювання алгоритмів збереження ментального здоров'я та духовної стійкості учнів, моделювання та розроблення індивідуальних і групових стратегій формування ціннісних орієнтирів та позитивної Я-ідентичності здобувачів освіти, опанування тренінгових технологій протидії соціальним спокусам, а також проєктування ефективних моделей взаємодії з батьками на засадах педагогіки партнерства для створення безпечного освітнього середовища.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, виконання тестових та практичних завдань.

Підсумкові заходи передбачають участь слухача курсів та представлення досвіду роботи на конференції з обміну досвідом, виконання підсумкового тестування (20 запитань), з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного змісту програми та сформованості професійних компетентностей.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 %. Прохідний бал – 70 % і вище. Учасники, які успішно виконали програму, представили досвід роботи на конференції з обміну досвідом та пройшли підсумкове тестування, отримують документ про підвищення кваліфікації.

Зміст програми складається з 2-х модулів та 13-ти взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, становить 30 год, з них: 6 год – лекційні заняття, 18 год – практична робота, 2 год – самостійна робота, 4 год – контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Основи духовної безпеки та ціннісні орієнтири особистості					

Тема 1.1. Феномен духовності людини та загрози духовній безпеці особистості	2				2
Тема 1.2. Духовно-культурні цінності освіти і духовна безпека особистості		2			2
Тема 1.3. Національна, культурна та особистісна самоідентифікація як основа безпеки		2			2
Тема 1.4. Духовність і духовна культура у становленні творчо-обдарованої особистості		2			2
Тема 1.5. Морально-етичне самовиховання як суспільно-національна вимога орієнтації на духовний ідеал		2			2
Тема 1.6. Культура діалогу та толерантності			2		2
Разом за модулем	2	8	2		12
МОДУЛЬ 2. Психолого-педагогічні технології та стратегії забезпечення духовно-психологічної безпеки в освітньому середовищі					
Тема 2.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи		2			2
Тема 2.2. Формування духовності зростаючої особистості в умовах соціалізуючих викликів сучасності	2				2
Тема 2.3. Психологічна безпека особистості в освітньому середовищі Нової української школи		2			2
Тема 2.4. Роль педагога у подоланні психотравм, спричинених війною		2			2
Тема 2.5. Духовні практики стресостійкості як ресурс відновлення та зростання		2			2

Тема 2.6. Благо як вища якість добра. Методи та прийоми протидії соціальним спокусам та активізації психічного здоров'я		2			2
Тема 2.7. Педагогіка партнерства як умова розвитку духовної безпеки особистості	2				2
Разом за модулем	4	10			14
Підсумкові заходи				4	4
Усього	6	18	2	4	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Основи духовної безпеки та ціннісні орієнтири особистості

Тема 1.1. Феномен духовності людини та загрози духовній безпеці особистості

Сутність поняття «духовність». Духовність та розвиток свідомості. Етапи трансформації особистості як основа духовного розвитку. Стадії формування духовності особистості в умовах сучасного освітнього простору. Духовність як відображення моральних релевантних потреб, інтересів, поглядів та ставлення до навколишньої дійсності. Формування духовності особистості в умовах економічної кризи і досягнень технічного прогресу. Оновлення сучасної системи освіти та її спрямованість на духовний розвиток людини. Духовний розвиток та особистісне зростання. Технології та методи духовного розвитку особистості.

Цінності – основа духовного. Проблема духовності та бездуховності у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Про духовність та бездуховність в життєдіяльності людини. Світська та релігійна духовність.

Поняття «духовна безпека особистості». Характеристика загроз духовній безпеці та способи їх усунення та подолання.

Тема 1.2. Духовно-культурні цінності освіти і духовна безпека особистості

Роль освіти у цілому та духовно-культурних цінностей освіти, зокрема, в забезпеченні духовної безпеки особистості. Основні загрози духовної безпеки, негативний вплив яких яскраво виражений на різних рівнях освіти. Включення духовно-культурної виховної складової в освітній процес.

Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей»: сучасні виклики виховання; принципи виховання духовно-моральних цінностей; базові моральні цінності сучасного виховання; пріоритети у вихованні компетентної особистості.

Тема 1.3. Національна, культурна та особистісна самоідентифікація як основа безпеки

Сутність ієрархії ідентичностей: від усвідомлення власного «Я» до приналежності до нації. Самоідентифікація як внутрішній психологічний «панцир» особистості. Національна свідомість та її роль у протидії ворожим інформаційно-психологічним операціям (ІПСО). Аналіз зв'язку між знанням власної історії та стійкістю до маніпуляцій майбутнім.

Механізми формування культурного коду через мову, традиції та символи. Вплив глобалізації на розмивання особистісних кордонів підлітка. Поняття «громадянської стійкості» як результату успішної ідентифікації. Методики зміцнення відчуття приналежності до української культурної спільноти. Аналіз ризиків «кризи ідентичності» в умовах вимушеної міграції та війни.

Роль педагога як модератора процесу національного самовизначення здобувача освіти. Інструменти виховання поваги до державної символіки без формалізму. Важливість духовної єдності поколінь для національної безпеки. Техніки рефлексії для усвідомлення здобувачами освіти своїх ціннісних та культурних опор. Ідентичність як стратегічний ресурс виживання особистості.

Тема 1.4. Духовність і духовна культура у становленні творчо-обдарованої особистості

Проблема духовності, духовної культури та їх ролі у становленні творчо обдарованої особистості у дитячому та юнацькому віці. Формування творчої обдарованості особистості через оволодіння і дію вищих духовних цінностей Добра, Краси та Істини. Природа та характеристика людського духу та «духовного виробництва». Синтез наукового і релігійного поглядів на дух, духовність, духовний потенціал, духовну культуру у викладі богословів, філософів, психологів і педагогів минулого і сьогодення, що особливо характеризує обдаровану особистість.

Духовна культура особистості педагогічного працівника та її реалізація завдяки особливій духовній діяльності. Етапи-компоненти роботи з духовними цінностями: потребово-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, цілеформувальний, операційно-результативний та емоційно-почуттєвий – у цілісному контексті психолого-педагогічної праці освітнього персоналу, як джерела духовності, з її функціями і продуктами.

Тема 1.5. Морально-етичне самовиховання як суспільно-національна вимога орієнтації на духовний ідеал

Поняття «духовного ідеалу». Самовиховання – основна суспільна вимога у справі формування підростаючої особистості.

Традиції, релігійна діяльність у допомогу орієнтації на самооцінку, самодисципліну, самоконтроль, саморозвиток.

Реалізація принципу християнського світобачення у між індивідуальному, міжгруповому, міжкультурному (МММ) спілкуванні та творчій діяльності.

Поняття християнської норми: духовний ступінь розвитку відповідальності перед Богом і ближнім; традиції ушляхення Творця через вчинки; гідний буттєвий ступінь Любові до життя; дидактичний ступінь ушляхення Божого в людині.

Тема 1.6. Культура діалогу та толерантності

Поняття «культури діалогу» як вищої форми міжособистісної взаємодії та основи духовної безпеки. Аналіз природи толерантності не як пасивної терпимості, а як активного визнання прав і свобод іншої людини. Етичні засади спілкування в освітньому середовищі Нової української школи (НУШ).

Діалог як інструмент профілактики булінгу, мобінгу та соціальної ізоляції здобувачів освіти. Психологічні бар'єри, що перешкоджають

конструктивному спілкуванню (стереотипи, упередження, агресія). Техніки «ненасильницького спілкування» (ННС) як ключової навички сучасного педагога. Емпатійне слухання та його значення для розуміння духовного стану співрозмовника. Роль педагога як посередника (медіатора) у вирішенні світоглядних конфліктів серед молоді.

Культура діалогу в цифровому просторі: етика коментування, ведення дискусій та протидія хейту. Взаємозв'язок між внутрішньою культурою вчителя та здатністю вихованців до толерантної поведінки. Методичні рекомендації щодо організації дискусій на «складні теми» (релігія, інклюзія, політичні погляди). Аналіз феномену «межі толерантності»: як розрізнити повагу до іншого від потурання деструктивним діям. Практичні вправи на розвиток навичок аргументації та критичного сприйняття чужих думок без агресії. Роль діалогу в інтеграції дітей-переміщених осіб та ветеранів у громаду закладу освіти.

МОДУЛЬ 2. Психолого-педагогічні технології та стратегії забезпечення духовно-психологічної безпеки в освітньому середовищі

Тема 2.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи

Сутнісна характеристика компетентнісного підходу в контексті концепції освіти впродовж життя. Нормативно-правове підґрунтя та вимоги Професійних стандартів педагогічних працівників: структура та зміст фахових компетентностей. Трансформація системи підвищення кваліфікації: перехід від академічного накопичення знань до формування практичних навичок, здатності діяти в нестандартних освітніх ситуаціях і відповідати на сучасні виклики. Варіативні шляхи та новітні формати професійного зростання: академічна свобода педагога у виборі суб'єктів надання освітніх послуг, побудова індивідуальної освітньої траєкторії, взаємовизнання результатів формальної, неформальної та інформальної освіти. Діджиталізація та нові інструменти професійного розвитку: сертифікація, супервізія, менторство (наставництво) та мережева взаємодія педагогічних спільнот. Рефлексивна культура та самооцінювання як чинники постійного саморозвитку й забезпечення високої якості освітньої діяльності.

Тема 2.2. Формування духовності зростаючої особистості в умовах соціалізуючих викликів сучасності

Теорії особистості. Феномен духовності як свідчення єднання людини з Високим, духовним, Божественним та абсолютним. Напрями вивчення духовності особистості: філософсько-релігійний, культурологічний, психолого-педагогічний, соціально-психологічний, психологічний.

Духовність як мета досягнень людини та результат її цілеспрямованих зусиль. Духовність особистості як основа її самореалізації.

Тема 2.3. Психологічна безпека особистості в освітньому середовищі Нової української школи

Сутність поняття психологічної безпеки особистості. Внутрішні передумови безпечної поведінки особистості: переконання, установки, стереотипи, індивідуальні стратегії досягнення стану безпеки. Стратегії і методи психічної саморегуляції: соціальні норми і ціннісні орієнтації як регулятори безпечної поведінки, позитивне мислення, запобігання небезпеки, вольові зусилля, регуляція емоційного реагування, захист ідентичності, самореалізація, копінг-стратегії, гумор. Виклики та їх прийняття.

Критерії психологічно безпечного освітнього середовища в порівнянні з психологічно безпечними сімейними умовами життя дитини. Способи формування психологічної безпеки в освітньому середовищі. Концепція НУШ в контексті психологічної безпеки. Рекомендації для підвищення психологічної безпеки освітнього середовища.

Тема 2.4. Роль педагога у подоланні психотравм спричинених війною

Психологія війни: принципи, закономірності, вплив на фізичний та духовний стан особистості. Психотравма: природа, види та характеристика. Рівні та типи психотравм. Стадії психотравми та надання допомоги потерпілому на різних стадіях травмування. Наслідки психологічної травми у дітей та підлітків. Робота педагога з дітьми та підлітками щодо усунення проблем спричинених психотравмами війни (проблеми існування: страх смерті, скорбота, самотність, відсутність свободи, нестабільність).

Методика «Чудо і Ви» як один з ефективним способів подолання травми війни. Комплексна психологічна допомога у комбінованій роботі з психологічної травмою.

Тема 2.5. Духовні практики стресостійкості як ресурс відновлення та зростання

Феноменологія внутрішньої опори. Стрес як виклик цілісності особистості. Аналіз концепції «антикрихкості». Духовні цінності (віра, надія, любов, відповідальність) як внутрішній стрижень особистості. Практики усвідомленості (Mindfulness) та споглядання, аналіз їх впливу на нейропластичність мозку та зниження стресу. Логотерапія: сагенне мислення через сенс.

Духовне відновлення через мистецтво. Використання метафоричних карт, ведення щоденників вдячності та творчих практик як способів каналізації негативних емоцій у творчу енергію.

Ритуали стабілізації в освітньому процесі. Мікро-практики для вчителя та здобувачів освіти, які допомагають заземлитися: «хвилина тиші», «коло вдячності», рефлексія цінностей тощо.

Тема 2.6. Благо як вища якість добра. Методи та прийоми протидії соціальним спокусам та активізації психічного здоров'я

Поняття «благо» у філософсько-наукових, суспільно-історичних, морально-етичних та біблійних тлумаченнях. Духовне оновлення через самоосмислення у взаєминах з іншими людьми, у добродійному ставленні до світу та бажанні пізнати сенс життя.

Благо в руках кожної людини, що наділена свободою вибору.

Соціальні спокуси сучасного світу. Толерантність та духовний імунітет.

Методи та прийоми активізації психічного здоров'я: театральні вистави та драматизація; тематичні ігри та вправи; концентрування вольових зусиль; біблійні вірші; креативна культура; командна культура та єдність зусиль тощо.

Тема 2.7. Педагогіка партнерства як умова розвитку духовної безпеки особистості

Основні ідеї, суть та завдання педагогіки партнерства у Новій українській школі. Принципи педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство; принципи соціального партнерства; співробітництво тощо.

Цінності педагогіки партнерства. Побудови взаємостосунків на рівні «педагог – учень», створення системи цінностей та соціального досвіду.

Основні шляхи співпраці з батьками як рівноправними учасниками освітнього процесу. Залучення батьків до освітнього поступу та розвитку духовної безпеки особистості дитини на принципах педагогіки партнерства.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Практичне завдання (одне на вибір слухача після опрацювання модулів).

1. Розробіть пам'ятку-алгоритм дій педагога щодо реагування на деструктивні інформаційно-соціальні впливи (зокрема кібербулінг, фейки, небезпечні мережеві челенджі), які загрожують духовно-психологічній безпеці здобувачів освіти.

Результат виконання: готовий покроковий чек-лист дій педагога з алгоритмом первинного виявлення загрози, правилами безпечної та підтримувальної комунікації зі здобувачем освіти, а також контактами відповідальних осіб чи фахівців для подальшого супроводу.

2. Укладіть індивідуальну «Ресурсну карту духовно-емоційної відновлюваності» педагога, інтегрувавши туди щонайменше три духовні практики стресостійкості (ціннісна медитація, рефлексія, практика вдячності) та дві техніки саморегуляції для відновлення внутрішньої опори в умовах воєнного стану.

Результат виконання: укладена індивідуальна ресурсна карта з описом обраних технік, розкладом їхнього профілактичного інтегрування в щоденний розклад та індикаторами оцінки власного духовного й емоційного стану.

3. Проведіть аналіз педагогічного кейсу (опис поведінки здобувача освіти із проявами ціннісного дезорієнтування, апатії чи деструктивних

соціальних спокус) та розробіть стратегію формування його позитивної Я-ідентичності та духовної стійкості.

Результат виконання: аналітична картка кейсу з визначеними чинниками ризику, відсіченими «духовними тригерами» та переліком корекційно-виховних прийомів для формування стійкої ціннісної позиції здобувача освіти.

4. Розробіть план проведення тренінгового заняття (або виховного заходу) для здобувачів освіти, спрямованого на розвиток культури діалогу, толерантності та протидію соціальним спокусам в учнівському середовищі.

Результат виконання: розроблений сценарій/технологічна карта тренінгу з описом інтерактивних вправ, часовим регламентом, очікуваними змінами в ціннісному ставленні учнів та матеріалами для підсумкової рефлексії.

4. Складіть алгоритм взаємодії «Школа – Родина» на засадах педагогіки партнерства щодо спільного формування духовно-безпечного середовища та збереження ментального здоров'я дитини.

Результат виконання: проєкт карти партнерства з переліком форм спільної роботи (тематичні зустрічі, тренінги, онлайн-консультації), розподілом зон відповідальності між педагогами та батьками й алгоритмом залучення родини до освітнього поступу.

5. Укладіть індивідуальну «Програму професійно-особистісного самовдосконалення» з розвитку духовної культури, збереження внутрішньої стійкості та ціннісного самовизначення в умовах сучасних викликів.

Результат виконання: проєкт дорожньої карти саморозвитку з визначеними цілями, джерелами самоосвіти, критеріями вимірювання досягнень та заходами із запобігання професійному вигоранню.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

Модуль 1. Основи духовної безпеки та ціннісні орієнтири особистості

1. Як саме порушення духовної безпеки особистості, під впливом деструктивних інформаційних і соціальних загроз, позначається на ціннісному самовизначенні та етичній поведінці здобувача освіти?

2. Якими є межі та етичні рамки використання духовно-релігійних і морально-етичних традицій в освітньому процесі закладу освіти відповідно до законодавства України?

3. Які ключові поведінкові маркери свідчать про розмивання національно-культурної та особистісної самоідентифікації здобувача освіти під впливом зовнішніх маніпулятивних впливів?

4. Які морально-етичні орієнтири та духовні практики самовиховання послугують для педагога основою збереження внутрішньої стійкості й запобігання ціннісному дезорієнтуванню в умовах кризових викликів сучасності?

Модуль 2. Психолого-педагогічні технології та стратегії забезпечення духовно-психологічної безпеки в освітньому середовищі

5. Які методи та прийоми педагогічного впливу допомагають здобувачам освіти протистояти соціальним спокусам, мережевим маніпуляціям і деструктивним тавруванням?

6. Як педагог може адаптувати виховний процес та інструменти НУШ для підтримки дитини, яка пережила психотравму, спричинену війною, без ризику ретравматизації?

7. Які тренінгові технології та духовні практики стресостійкості (рефлексивні вправи, практики вдячності, ціннісне заземлення) доцільно інтегрувати у щоденні ритуали класу для збереження ментального здоров'я здобувачів освіти?

8. Які спільні формальні й неформальні практики взаємодії заклад освіти може запропонувати батькам у межах педагогіки партнерства для створення єдиного духовно-безпечного середовища навколо дитини?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 31 жовтня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 31 жовтня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 № 1841-III : станом на 12 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 22 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX : станом на 01 січня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
6. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25.05.2020 № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
7. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
8. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>
9. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
10. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
11. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
12. Положення про атестацію педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 № 805 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>

13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.10.2025 №1349.

14. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

15. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», рекомендована Інститутом проблем виховання НАПН України (протокол від 02.07.2018 № 06). URL: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>

16. Програма національного виховання в закладах освіти Рівненщини на 2020-2025 роки, схвалена Вченою радою Рівненського ОІППО (протокол від 25.09.2021 № 05).

Основна література

1. Бех І. Д., Журба К. О., Канішевська Л. В. та ін. Аналіз стану утвердження української національної ідентичності : препринт. Івано-Франківськ : НАІР, 2024. 36 с.

2. Готовність до професійного саморозвитку педагога Нової української школи : колективна монографія / за заг. ред. А. Л. Черній ; упор. В. М. Бордюк. Рівне : РОІППО, 2023. 244 с.

3. Гриневич Л., Божинський В., Крижановська В. Перезавантаження реформи «Нова українська школа»: впровадження нового змісту базової середньої освіти : Аналітична записка. Серія «Освіта України під час війни». Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024. 17 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/NUSH>

4. Журба К. О. Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації. *Вісник НАПН України*, 2023, № 5 (1). С.1 – 6.

5. Журба К. О., Бех І. Д., Бойко С. М., Євтушок В. І. та ін. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія. Київ: Компрінт, 2024. 232 с.

6. Журба К. О., Бех І. Д., Коломоєць Г. А. Національна солідарність учнівської і студентської молоді в умовах війни і повоєнного часу: монографія / за ред. К. О. Журби. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 188 с.

7. Інноваційні практики Нової української школи : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. Л. Черній ; упор. В. М. Бордюк, Т. М. Гавлітіна. Рівне : РОІППО, 2023. 134 с.

8. Національна ідентичність в умовах глобалізаційних викликів : монографія / за ред. О. В. Савченко. Київ : Фенікс, 2023. 284 с.

9. Поліхун Н. І., Постова К. Г., Онопченко Г. В. та ін. STEM/STEAM-освіта: від теорії до практики: методичний посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 121 с. URL:

https://iod.gov.ua/content/docs/documentspdf/203/stem-steam-osvita--vid-teorii-do-praktiki--metodichniy-posibnik_.pdf

10. Психологічна безпека особистості в умовах воєнного стану : колективна монографія / за наук. ред. М. О. Кузнєцова. Харків : Вид-во ХНПУ, 2024. 412 с.

11. Шиян Р, Романенко Ю, Терещенко В. Перезавантаження НУШ: практичні орієнтири для вчителів початкової школи. Київ, 2025, 116 с.

Додаткова література

1. Валуєвська Н. Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка. Харків, 2023. 42 с.

2. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний порадник педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с.

3. Давидюк Н. Ю., Мінакова Н. Г. Упровадження Програми національного виховання в закладах освіти Рівненщини на 2020–2025 роки: успішні практики. *Нова педагогічна думка*. 2025. № 1 (121). С. 94–99.

4. Кабаченко Н. В. Медіаграмотність та духовна безпека особистості в епоху диджиталізації. *Вісник психології і педагогіки*. 2024. Вип. 12. С. 45–58.

5. Мова війни: нові слова, нові значення, нове сприйняття : практичний посібник / упоряд. М. Мазурок, Л. Заводна. Рівне: РОІППО, 2023.

6. Почапська О. І. (Не)безпека в цифровому світі : навчальний посібник. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 59 с.

7. Сучасні підходи до виховання особистості дитини в закладах загальної середньої та позашкільної освіти : методичний порадник / за ред. А. Л. Черній / упоряд. Н. Ю. Давидюк, Н. Г. Мінакова. Рівне : РОІППО, 2022. 86 с.

8. Фемінітиви: потреба часу чи данина моді? : практичний посібник / упоряд. М. Мазурок, Л. Заводна. Рівне: РОІППО, 2025. 56 с.